

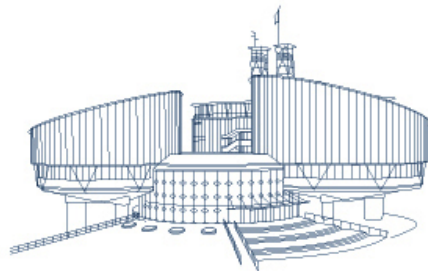
ПРЕСРЕЛІЗ

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАСІБ ЗАХИСТУ У ВИГЛЯДІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ Є ЕФЕКТИВНИМ ЩОДО НЕНАЛЕЖНИХ УМОВ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

Закутній та інші проти України

ЄСПЛ 254 (2026) 15.10.2026

Пресреліз, опублікований Секретарем Суду

Справа «[Закутній та інші проти України](#)» (заява № 52652/20 та сім інших заяв) стосувалась ефективності компенсаційного засобу захисту, передбаченого національним законодавством, щодо скарг на неналежні умови тримання під вартою.

У винесеному сьогодні рішенні Палати по цій справі¹, Європейський суд з прав людини одноголосно встановив **відсутність порушення статті 13 (право на ефективний засіб захисту)** Європейської конвенції з прав людини. Суд дійшов висновку, що, попри певні недоліки, цивільний позов про відшкодування шкоди на підставі статей 1173 і 1174 Цивільного кодексу України може, в принципі, вважатися ефективним засобом захисту. Відповідно, у разі подання скарги на неналежні умови тримання під вартою, заявники мають скористатися цим засобом захисту перш ніж звертатися зі своїми скаргами до Суду.

Суд також встановив порушення **статті 3 (заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження)**. Зокрема, хоча національні суди визнали, що семеро заявників трималися під вартою в неналежних умовах, присуджені їм суми відшкодування були настільки низькими, що вони не втратили статусу жертви.

Суд постановив, що Україна має виплатити заявникам від 5 000 до 20 397 євро в якості відшкодування моральної шкоди, а чотирьом із заявників — від 500 до 2 900 євро на відшкодування судових та інших витрат.

Стислий виклад правових аспектів цієї справи буде доступний у базі даних Суду HUDOC ([посилання](#)).

1. Відповідно до статей 43 і 44 Конвенції це рішення Палати не є остаточним. Протягом трьох місяців із дати його постановлення будь-яка сторона може звернутися з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати Суду. У такому разі колегія з п'яти суддів вирішує, чи заслуговує справа на подальший розгляд. Якщо клопотання задоволено, Велика палата розглядає справу та постановляє остаточне рішення. Якщо клопотання відхилено, рішення Палати стає остаточним у день відхилення. Після набуття рішенням статусу остаточного його передають Комітету міністрів Ради Європи для нагляду за виконанням. Додаткову інформацію про процедуру виконання рішень можна знайти за адресою: www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution.

ОСНОВНІ ФАКТИ ТА СКАРГИ

Заявниками є вісім громадян України. Усі вони протягом різних періодів трималися під вартою в умовах, які, за їхніми твердженнями, становили нелюдське та таке, що принижує людську гідність, поводження.

Вони звернулися до національних судів із цивільними позовами на підставі статей 1173 і 1174 Цивільного кодексу України, вимагаючи відшкодування моральної шкоди та посилаючись, зокрема, на переповненість камер, недостатнє освітлення та вентиляцію, неналежні санітарно-гігієнічні умови, вплив пасивного куріння, відсутність засобів гігієни, низьку якість харчування та постільної білизни, а також обмежену площу майданчиків для прогулянок. Позови семи із восьми заявників були задоволені, однак їм було присуджено суми відшкодування, значно нижчі від заявлених. Позов четвертого заявника було відхилено.

Посилаючись, зокрема, на статті 3 (заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження) та 13 (право на ефективний засіб захисту) Конвенції, заявники скаржилися на неналежні умови тримання під вартою та стверджували, що не мали ефективного засобу захисту щодо цих скарг.

ВИСНОВКИ СУДУ ТА ЇХ ОБҐРУНТУВАННЯ

У 2020 році у справі [Sukachov v. Ukraine](#) Суд встановив наявність структурної проблеми щодо умов тримання під вартою в Україні та визначив заходи загального характеру, необхідні для зменшення переповненості установ тримання під вартою і поліпшення матеріально-побутових умов. Сьогоднішня справа стосується компенсаційного, а не превентивного засобу захисту, передбаченого законодавством України. Отже, висновки Суду у цій справі не впливають на попередні висновки у справі *Сукачов*.

Умови тримання під вартою

Національні суди встановили, що умови тримання під вартою семи із восьми заявників були неналежними. Відповідно, національні органи влади були зобов'язані забезпечити відшкодування шкоди. Однак заявникам було присуджено суми компенсації значно нижчі за ті, які Суд зазвичай присуджує в аналогічних справах проти України. Не було жодних виняткових обставин, які могли б виправдати рішення національних судів про присудження компенсації в такому низькому розмірі. Отже, надане відшкодування було недостатнім, і заявники не втратили статусу жертви щодо стверджуваних порушень.

Щодо останнього заявника, то він тримався в тій самій установі та приблизно в той самий час, що і троє інших заявників. Оскільки його позов про відшкодування шкоди не було задоволено національними судами, він залишається в статусі жертви стверджуваного порушення.

Суд узяв до уваги оцінку умов тримання заявників під вартою, здійснену національними судами, та, провівши власну оцінку обставин щодо останнього заявника, встановив порушення статті 3 Конвенції.

Ефективний засіб захисту

Суд зазначив, що, незважаючи на ухвалення пілотного рішення у справі *Сукачов* у січні 2020 року, українські органи влади досі не вжили достатніх законодавчих та

адміністративних заходів для вирішення системних проблем, пов'язаних із неналежними умовами тримання під вартою. Водночас Суд позитивно оцінив поступ, досягнутий судовою владою України, зокрема Верховним Судом, у розвитку компенсаційного засобу юридичного захисту на підставі Цивільного кодексу України 2004 року. Національна судова практика показала формування тенденції до наближення до стандартів Конвенції, зокрема щодо доступності засобу захисту та розгляду скарг по суті, хоча відповідність розміру присуджуваних компенсацій залишається суттєвим недоліком. Суд не вважав за можливе залишити ці зусилля поза увагою.

Аналізуючи питання, чи може позов про відшкодування шкоди на підставі статей 1173 і 1174 Цивільного кодексу України в принципі вважатися ефективним національним засобом захисту, Суд оцінив відповідну процедуру з огляду на принципи, встановлені в його практиці.

Він дійшов висновку, що цей засіб юридичного захисту був доступним, не покладав на заявників надмірного тягара доказування, в принципі, відповідав вимозі розумної тривалості провадження; а також національні суди продемонстрували спроможність здійснювати реальний розгляд по суті скарг на неналежні умови тримання під вартою відповідно до стандартів Конвенції. Визначення розміру компенсації належить до дискреційних повноважень національних суддів, а законодавство не містить обмежень чи інших юридичних перешкод, які заважали б їм задовольняти позови в повному обсязі, якщо це виправдано обставинами справи. Відповідно, той факт, що в минулому деяким особам, які трималися під вартою, присуджувалися відносно невеликі суми, не обов'язково означає, що такі самі низькі суми присуджуватимуться й у майбутньому.

Суд дійшов висновку, що цивільний позов про відшкодування шкоди за законодавством України відтепер може, в принципі, вважатися належним засобом отримання компенсації для осіб, які вважають, що трималися під вартою в неналежних умовах, але більше в них не перебувають. Відповідно, у разі подання скарги за статтею 3 Конвенції з цього приводу, заявники повинні скористатися зазначеним засобом захисту перед зверненням зі своїми скаргами до Суду.

Застосовуючи ці висновки до обставин справи, Суд встановив, що, хоча сімом заявникам було присуджено компенсацію, розмір якої був явно недостатнім, а позов одного заявника було відхилено з формалістичних підстав, відповідний цивільно-правовий засіб захисту міг, у принципі, вважатися ефективним. Невеликий розмір компенсації, присудженої сімом заявникам, було враховано Судом під час вирішення питання про те, чи залишалися вони жертвами стверджуваного порушення статті 3 Конвенції.

Таким чином, порушення статті 13 Конвенції не було.

ПРОЦЕДУРА ТА СКЛАД СУДУ

Заяви було подано до Європейського суду з прав людини між 20 жовтня 2020 року та 5 березня 2024 року.

Рішення постановила Палата у складі семи суддів:

- **Катержина Шимачкова** (Чеська Республіка), Голова;
- **Марія Елосегі** (Іспанія);
- **Андреас Цюнд** (Швейцарія);
- **Діана Сирку** (Республіка Молдова);

- **Микола Гнатовський** (Україна);
- **Себастьян Б'янкері** (Монако);
- **Ніколас Еміліу** (Кіпр).

а також Віктор Соловейчик, Секретар секції.

Рішення доступне лише англійською мовою.

Рішення Суду, якими встановлено порушення Конвенції, є обов'язковими для відповідної держави. Комітет міністрів Ради Європи — виконавчий орган Ради Європи — за підтримки Департаменту виконання рішень Європейського суду з прав людини здійснює нагляд за їх виконанням.

Цей прес-реліз є документом, який підготовлений Секретаріатом. Він не зобов'язує Суд. Ухвали, рішення та іншу інформацію про Суд можна знайти на сайті www.echr.coe.int.

**СТЕЖТЕ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУДУ
В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ:**

Зверніться до ECHRPress, щоб підписатися на розсилку пресрелізів.

Пресрелізи Суду доступні тут: HUDOC - Press collection

Контакти для преси

✉ echrpress@echr.coe.int | тел.: +33 3 90 21 42 08

Запити від представників ЗМІ можна подавати електронною поштою або телефоном.

Клер Віндзор (Claire Windsor) (тел: + 33 3 88 41 24 01)

Європейський суд з прав людини був створений у Страсбурзі державами-членами Ради Європи для того, щоб розглядати звернення про порушення Європейської конвенції з прав людини від 1950 року.